

Az európai tudós ekkor jött rá, hogy az emberevők kezdetleges idiómájával nem lehet kifejezni azokat a bonyolult érték- és érdekszempontokat, ideológiákat és területi igényeket, etnokulturális különbségeket, melyeket a gazdag, pontos, árnyalt európai nyelvek tökéletes fogalmi apparátussal uralnak, mindenre – a háborúra, népirtásra is – magyarázatot kínálva.

S ha rákérdeszek újra meg újra, reménykedve és kételkedőn-szorongva hazámra és házamra, jogomra és kötelességemre, országokra és Európára, arra, amit örököltem, s arra, amit tovább kell adnom, nem először idézem azt a Szabó Lőrincet, számomra az igazit, aki vall:

Tanítóm minden, ami él, apám a múlt egész világa s addig terjed hazám határa, ameddig az agyam elér.

(1990. 6.)

CS. GYIMESI ÉVA

Aki képtelen gyűlölni

A gyűlöletről képtelen vagyok írni. Csak arról írhatnék, amit ismerek. Egyet-mást tudok róla, mint valami olyasmiről, aminek létezése köztudott és kétségbe nem vonható. Ámde nincs róla személyes tapasztalatom: egyetlen érzésemet sem tudom azonosítani azzal, amit az értelmező szótár gyűlöletnek nevez. Ez az indulat idegen tőlem. Így igazából meg sem érthetem.

A gyűlöletnek legfeljebb csak a tárgya voltam. Akkor is nehezen ismertem föl. Számomra titok, miért és hogyan működik. Láttam a szemét annak, aki gyűlöl: nem tudott a szemembe nézni. Vagy ha elkaptam, sötét és zavaros volt a tekintete. Láttam az állkapcsai feszülését, öklbe szoruló kezének dudorait, az erek vad lüktetését a nyakán. Nem kívántam a helyében lenni. Micsoda békétlenség lehet annak a szívében, aki gyűlöl? Mennyi energiáját emészheti fel ez az indulat? Volt egy-egy pillanat, amikor nevetségesnek tűnt. Hiszen a gyűlölet is torzít, mint minden, ami az emberben m értéktelen. És volt, mikor szántam a gyűlölködőt. Ki tudja, milyen félelem vagy büntudat lappang rám irányuló dühe mögött?

De különben nem igen veszem számba. Hiszen életem során annyi szeretetben fürödtem, lepereg rólam az ellenséges indulat. Védett vagyok. Immunis lettem.

Valóban nem tudom, milyen érzés a gyűlölet. Akkor sem, ha felismerem, látom, tudva tudom: valaki ellenségesen viszonyul hozzám. Akkor sem, ha immár egy éve nacionalista tömeghisztéria vesz bennünket körül.

De most, hogy ezt leírtam, elfog a szégyen. Vajon nem táplálom-e valamivel ezt a gyűlöletet? Például azzal, hogy így ítélek: nevetségesnek, szánalmasnak minősítem, és ön-elégülten elfordítom arcomat. Vajon az a bűn, amiből ered és amit megtétéz a gyűlölet, nem teszi-e valóban szerencsétlenné ellenségemet?

Kezet nyújtottam volna neki. Nem fogadta el. Mondhatnám, nem rajtam múlt. És nyugodtan továbbállhatnék igazam tudatában, fölényesen. De vajon valóban igazam van? És vajon ezzel megtettem mindent?

Szívesen tetszeleg az ember az ártatlanul megbántottak és üldözöttek pózában, aki képtelen gyűlölni, haragudni sem tud, és megbocsát, mert ő jó. Keresztény. De amit Jézus kér, meg tudja-e tenni? „Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért... Ha csupán azokat szeretitek, akik szeretnek benneteket, mi lesz a jutalmatok?”

Ha erre is képesek vagyunk, csak akkor mondhatjuk el: megtettünk mindent a gyűlölet ellen.

(1991. 4.)